

HET STERREBOSJE VAN HUIS TE LEEUWEN

JAN HOLWERDA

Aan de Waalbandijk in het Land van Maas en Waal, tussen Druten en Boven-Leeuwen, ligt een populierenbosje, één van de vele in het Rivierengebied. Iets verder in westelijke richting ligt Huis te Leeuwen. Het laatste trekt alle aandacht, tuinhistorisch gezien onterecht.

Afb. 1. Populierenbosje aan de Waalbandijk ten oosten van Boven-Leeuwen. (foto auteur)

HUIS TE LEEUWEN

Een eerste Huis te Leeuwen moet rond 1400 zijn gebouwd. Het laatste hoofdhuis moet in 1817 zijn afgebroken. Eind 1815, net voor de afbraak, verscheen een advertentie met de aankondiging van een veiling op 10 januari 1816. Geveild zou worden: 'Het Huis te Leeuwen bestaande in de heerenhuizing ... tuinmans-woning, orangerie, trekkasten, broeierij, stallingen, basse-cour, engelsche tuin, moeshof, slingerboschen, kwekerijen, menagerie, duifhuis, vijvers, kommen, visscherijen, houtgewasch...' ¹ De finale verkoop zou op 31

januari volgen. In de aankondiging hiervan is toegevoegd: 'diverse reeds voor veele jaaren aangelegde bosschen van opgaande en ander hout'.²

Afb. 2. Uitsnede van Topographische kaart van het terrein tussen de rivieren de Maas en Waal van rond 1800 van M.J. de Man (noorden onder). Met "t Casteel te Leeuwen" met hoofdhuis, poortgebouw en bouwhuizen, en rondom een parkaanleg. Twee lanen strekken in oostelijke richting en aan de Waalbandijk ligt een sterrebos, het huidige populierenbosje aan de dijk.

Op een van de bladen van de *Topographische kaart van het terrein tussen de rivieren de Maas en Waal* van M.J. de Man van rond 1800 zijn gebouwen en toenmalige aanleg te vinden.³ Aan de westzijde staan twee bouwhuizen en binnen een rechthoekige gracht staat eerst het poortgebouw en aan de oostzijde daarvan het hoofdgebouw. Direct rondom de gebouwen ligt de parkaanleg en in oostelijke richting strekken zich twee lanen uit. De laan min of meer parallel aan de Waalbandijk loopt van de zijde van het Huis tot en langs de zuidgrens van een sterrebosje om na een haakse hoek op de Waalbandijk uit te komen. Beide

lanen in oostelijke richting zijn op de latere Kadastraal Minuutplan uit 1821 in perceelgrenzen nog herkenbaar.⁴

Van der Aa weet in 1846 te melden: 'Het is in het jaar 1817 gesloopt, uitgenomen de voorpoort...'⁵ Dit poortgebouw werd het voorhuis van een T-boerderij door de aanbouw van een negentiende-eeuws bedrijfsgedeelte tegen de oostzijde, op de plaats van het vroegere voorplein. Op het voorterrein resteert tegenwoordig nog een gedeelte van het noordelijke bouwhuis.⁶

De parkaanleg zal achttiende-eeuws zijn, maar onder wie en/of door wie deze tot stand is gekomen is onbekend. In de achttiende eeuw komen als eigenaren namen voorbij als Van Limburg Stirum, van de Heerlijkheid Borculo; Georg Detlev von Flemming, generaal-artilleriemeester van het koninkrijk Polen; dochter Isabella von Flemming en haar man de Poolse veldmaarschalk Adam vorst Czartoryski; Salomon Johan baron van Gersdorff, luitenant van het Utrechtse leger, en diens vrouw Maria Barbara Desobrij; en de in Tiel geboortige Adriaan Boesses, eerder werkzaam als opperkoopman, havenmeester en licentmeester in Nederlands-Indië.⁷ De laatste verkreeg Huis te Leeuwen in 1783 en woonde er vanaf 1796.⁸ Voorgaande eigenaren moeten allen een rentmeester op het huis hebben gehad.⁹

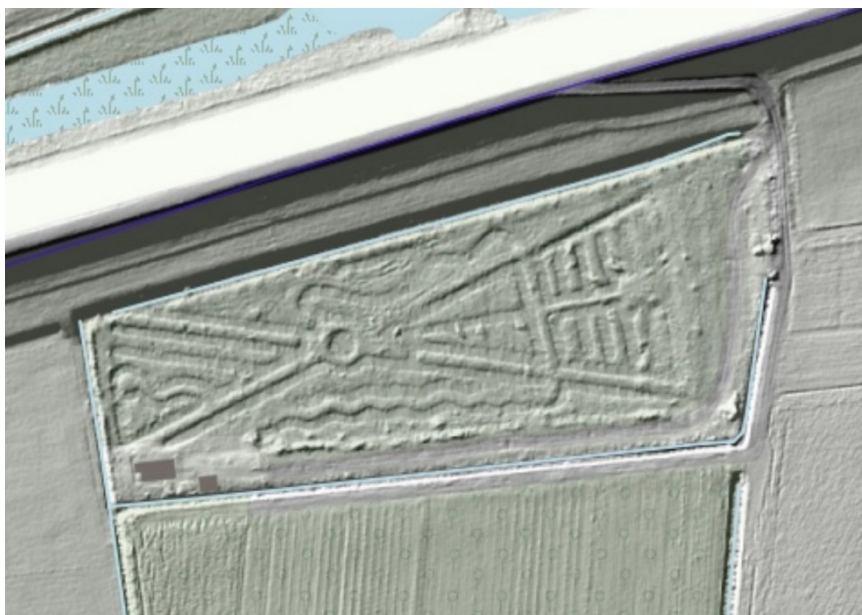
Van de oorspronkelijke tuinaanleg zijn weinig sporen over, maar de hoofdstructuren bestaan nog wel. De huisplaats ligt nog steeds in een rechthoekige gracht en het geheel wordt ook nu nog omringd door een buitengracht en een buitensingel. De laatste resteert alleen als perceelvorm en kent geen opgaande begroeiing.

HET STERREBOSJE

De al genoemde kaart van De Man laat een sterrebosje zien, een bosje met twee diagonalen. Dit sterrebosje was rond 1900 begroeid met 'bandhout' ten behoeve van de Leeuwense manden- en hoepelmakerijen. Vervolgens kwam er halverwege de twintigste eeuw populierenaanplant ten behoeve van de klompenmakerij van de toenmalige grondeigenaar.¹⁰ Ook nu nog staan op dit perceel met name populieren. Maar op maaiveldniveau bestaat de toenmalige

aanleg echter nog wel. Kaarten op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) laten de eeuwenoude structuren fraai zien.

Twee diagonalen van een meter of vier breed kruisen elkaar in een ondiep rond vijvertje. Binnen de diagonalen is het terrein opgedeeld door met name rabatten met een eigen vormgeving als resultaat. En ten noorden en zuiden van de diagonalen lijkt een slingerpad met aan weerszijden een watergang te lopen. Of dit bosje een van de 'slingerboschen' als in de advertentie uit 1815 is geweest valt niet met zekerheid te zeggen, maar het lijkt wel zeer waarschijnlijk.

Afb. 3. AHN kaart met de structuren van het sterrebos op maaiveldniveau. Twee diagonalen, een vijvertje, rabatten en slingerende paden.

TOT SLOT

Zoals gezegd, bestaan de hoofdstructuren rond de huisplaats van Huis te Leeuwen nog. Waar de directe omgeving van het Huis zelf en de bredere omgeving recht en glad zijn getrokken, resteren in het populierenbosje nu nog de lijnen van de oorspronkelijke aanleg. Hoe lang nog is wel een vraag. De populieren zijn meer dan kaprijp of al dood. En de huidige mechanische wijze

van een eventuele houtoogst zou het einde van deze kwetsbare reliëfstructuren kunnen betekenen.

NOTEN

1 *Opregte Haarlemsche Courant*, 21 november 1815.

2 *Arnhemse courant*, 18 januari 1816.

3 Nationaal Archief, Den Haag, toeg.nr. 4.OSK *Oorlog / Situatiekaarten*, inv.nr. M9.12 M9.1-M9.9 *Topographische kaart van het terrein tussen de rivieren de Maas en Waal*, [ca. 1800], blad 12, vervaardigd door: M. J. de Man.

4 Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort, Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Leeuwen, Gelderland, sectie B, blad 03 (MIN05102B03).

5 Abraham Jacob van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden 7e deel*, Gorinchem 1846, p. 1125.

6 Het zuidelijke bouwhuis staat nog op de Kadastraal Minuutplan uit 1821, maar het verdere kadastrale verloop valt niet te volgen in de kadastrale archieven aangezien deze in 1944 tijdens de gevechten in het kader van Market Garden verloren zijn gegaan.

7 Gelders Archief, Arnhem, toeg.nr. 0414 *Huis Leeuwen*. De Heerlijkheid Borculo werd in 1777 door het echtpaar Czartoryski-von Flemming aan Prins Willem V van Oranje-Nassau verkocht.

8 *Reces des quartiers van Nymegen*, 1797.

9 A.G. Schulte, *Het Land van Maas en Waal*, 1986, p. 170.

10 P. van Dinteren, Raadsels rond het sterrebos, doolhof of siertuin bij Huize Leeuwen, *Tweestromenland* nr. 19 (1974), p. 47-50, met afb. t.o. p. 35.